

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu

---

ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz

**KIEROWNIK KATEDRY PRAWA KANONICZNEGO
I PRAWA WYZNANIOWEGO**

50-329 Wrocław; pl. Katedralny 12/6
e-mail: wwenz@archidiecezja.wroc.pl
kom.: +48/694448176; 071/321-74-15

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym

ks. dra Krzysztofa GRACZYKA, przygotowana stosownie do decyzji Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych z dnia 2 grudnia 2014 roku w sprawie powołania komisji habilitacyjnej dla przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego, wszczętego w dniu 24 września 2014 roku w dziedzinie *nauk teologicznych*, w dyscyplinie *teologia prawa kanonicznego*, na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Wiadomość o powołaniu mnie na recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym [decyzja Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych w Warszawie z dnia 2 XII 2014 roku Nr BCK-I-L-7239/14] ks. dra Krzysztofa GRACZYKA została mi przekazana przez Dziekana Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, pismem z dnia 19 grudnia 2014 roku.

Zgodnie z ustawą z dnia 14 marca 2003 roku *O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* [Dz. U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595; Dz. U. z 2005 r., nr 164, poz. 1365; Dz. U. z 2011 r., nr 84, poz. 455 z późn. zm.] do postępowania habilitacyjnego może zostać dopuszczona osoba, która posiada stopień naukowy doktora oraz osiągnięcia naukowe lub artystyczne, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej oraz wykazująca się istotną aktywnością naukową lub artystyczną. Oczekiwane osiągnięcia naukowe może stanowić samodzielne dzieło opublikowane w zwartej całości lub w zasadniczej części albo jedno-tematyczny cykl publikacji; zrealizowane oryginalne osiągnięcia projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne; część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Ponadto z *Rozporządzenia* Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego wynika, że ocena merytoryczna powinna objąć

osiągnięcia naukowo-badawcze oraz dorobek dydaktyczny i popularyzatorski, a także dorobek w zakresie współpracy międzynarodowej. W swojej recenzji zechcę odnieść się do wymagań postawionych recenzentowi przez w/w akty prawne, a więc Ustawę z 2003 roku i Rozporządzenie z 2011 roku.

1. Ocena aktywności naukowej ks. dra Krzysztofa GRACZYKA po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego

a. Osoba i wykształcenie Habilitanta, realizowane doświadczenie zawodowe, praca dydaktyczna, aktywność ekspercka i recenzencka.

Z załączonego Autoreferatu i pozostałych dokumentów wiarygodnie wynika, że **ks. Krzysztof GRACZYK**, s. Kazimierza i Faustyny z d. Tobolska, urodził się 1 listopada 1967 roku we Wrześni, gdzie podjął i sfinalizował edukację na poziomie szkoły podstawowej i średniej, przejawiając wolę podjęcia studiów na Akademii Medycznej w Poznaniu. Przez rok pracował jako sanitariusz we Wrześni, zdobywając brakujące punkty i wiedzę praktyczną z zakresu należynej troski o ludzi chorych. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w Wyższym Seminarium Duchownym we Włocławku, które było afiliowane do Wydziału Teologicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie, gdzie w 1993 roku uzyskał tytuł zawodowy *magistra teologii*, na podstawie egzaminu i przedłożonej pracy pt. *Idea kapłaństwa w Księdze Kapłańskiej (Kpł 6-8;10;16;19;21)*, której promotorem był ks. prof. dr hab. Ryszard Rubinkiewicz. Praca ta została również zakwalifikowana jako licencjacka (licencjat rzymski) uchwałą Rady Wydziału Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu (9 V 2013 roku – nr dyplomu 836/2013). Habilitant w dniu 29 V 1993 roku przyjął święcenia kapłańskie w Katedrze Włocławskiej, a następnie został skierowany do pracy duszpasterskiej oraz katechetycznej w Parafii p.w. NMP Królowej Polski w Koninie. W październiku 1994 roku został skierowany na studia specjalistyczne na Wydziale Prawa Kanonicznego i Prawa Świeckiego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie, gdzie uzyskał tytuł zawodowy magistra prawa kanonicznego [dyplom nr 492/97] oraz licencjat rzymski prawa kanonicznego [dyplom nr 146/97]. Następnie Habilitant kontynuował kwerendę specjalistyczną interdyscyplinarną w zakresie prawa kanonicznego, szczegółowych dyscyplin medycznych (neurologia), psychologii klinicznej i psychiatrii w celu rzetelnego przygotowania rozprawy doktorskiej pt. *Wpływ sclerosis multiplex na ważność małżeństwa w prawie kanonicznym*. Publiczna obrona rozprawy doktorskiej odbyła się 18 VI 1998 roku, jej promotorem był ks. prof. dr hab. Andrzej Dzięga, zaś recenzentami: ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski i o. prof. dr hab. Bronisław Wenanty Zubert. Warto dodać, że rozprawa została ogłoszona drukiem pt. *Schorzenie sclerosis multiplex a zdolność osoby do zawarcia małżeństwa w świetle prawa Kościoła katolickiego*, Lublin 2002, ss. 234 w serii wydawniczej Wydawnictwa KUL. Godzi się również przywołać fakt, że okres kwerendy i formacji naukowej z zakresu wyżej wspomnianych dyscyplin zaowocował podjęciem współpracy i merytorycznych konsultacji naukowych przez Habilitanta z gronem profesorów nauk medycznych, zwłaszcza badających choroby neurologiczne, jak również realną zależność posiadanej psychologicznej kondycji osób cierpiących neurologicznie – badania z zakresu psychologii klinicznej i współpraca z autorytetami w tym zakresie naukowego poznania i prowadzonych badań. Po doktoracie Habilitant został zatrudniony jako asystent na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, gdzie kontynuował pracę

naukowo-dydaktyczną w ramach Katedry Prawa Małżeńskiego i Rodzinnego [1998-2000].

Habilitant we wspomnianym okresie został mianowany obrońcą wężła małżeńskiego w Sądzie Biskupim we Włocławku, a po powrocie do diecezji w 2000 roku został ustanowiony wikariuszem w Parafii Wniebowzięcia NMP we Włocławku. Należał do gremiów diecezjalnych, m.in. był członkiem Rady Kapłańskiej i Diecezjalnym Duszpasterzem Inteligencji, co mu nie przeszkodziło łączyć pracę pastoralną i duszpasterską ze zdobywaniem biegłości w podejmowanych nowych badaniach naukowych, zmiany zakresu praktyki sądowniczej Kościoła, bowiem został mianowany sędzią Sądu Biskupiego we Włocławku. Niewątpliwie zdobyta biegłość, doświadczenie i zdolność aplikacji szczegółowych norm kanonicznych została zauważona przez Biskupa Diecezjalnego Kościoła Włocławskiego, który ustanowił ks. dra Krzysztofa GRACZYKA pracownikiem własnego Trybunału oraz wykładowcą prawa kanonicznego. Od 2003 roku Habilitant prowadzi zajęcia dydaktyczne na Papieskim Wydziale Teologicznym w Warszawie – Sekcja św. Jana Chrzciciela, Oddział w Koninie oraz w latach 2001-2008 był wykładowcą w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej we Włocławku. W swoim dorobku pracy dydaktycznej wykladał traktaty z zakresu prawa kanonicznego, wprowadzenie do prawa cywilnego, prawo rodzinne, prawo europejskie oraz wykład monograficzny pt. *Zasady procesowe prawa małżeńskiego w Kodeksie Prawa Kanonicznego i w Kodeksie Rodzinnym i Opiekuńczym*. W toku pracy dydaktycznej był promotorem 27 prac magisterskich z zakresu prawa kanonicznego, jak również pełnił w latach 2010-2013 funkcję sekretarza Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku.

W dorobku Habilitanta należy również zauważyć wartościową pod względem merytorycznym działalność ekspercką z zakresu stosowania norm prawa kanonicznego w systematycznie podejmowanej pracy specjalistycznej w Sądzie Biskupim Diecezji Włocławskiej, gdzie jako obrońca wężła małżeńskiego a aktualnie od wielu lat sędzia wotujący i przewodniczący wydał blisko 210 wyroków w instancji podstawowej, rozstrzygając bardzo ważne i trudne sprawy ze względu na rozpoznawane ze stanem pewności moralnej przyczyny nieważności małżeństwa. Habilitant uczestnicząc czynnie w procesach o nieważność małżeństwa i wspomagając merytorycznie pracę Trybunału Kościelnego Diecezji Włocławskiej za każdym razem musiał się zmierzyć z trudem aplikacji norm procesowych do właściwej oceny stanu faktycznego, aby podjęta decyzja odzwierciedlała wiarygodną aplikację wymagających norm kanoniczno-procesowych, wypełniając powinność służebności wobec stanu prawdy obiektywnej. Aplikowanie norm i wierne stosowanie wymogów dyscypliny kanonicznej wymaga od sędziego prawdziwej biegłości i wiarygodnej odpowiedzialności w sumieniu, tym bardziej kiedy pod ocenę bierze się przyczyny z zakresu schorzeń neurologicznych i psychologii klinicznej czy nawet psychiatrii. Należy również zauważyć, że ks. dr Krzysztof GRACZYK w swoim środowisku pracy jako kapłan diecezjalny oraz w środowisku naukowym kanonistów polskich uczestniczył w bardzo wielu sympozjach naukowych i to w sposób czynny, jako ceniony wykładowca i wiarygodny badacz prezentowanej tematyki. W środowisku polskich kanonistów należy do nielicznych tak dobrze orientujących się w przedmiocie badań interdyscyplinarnych tworzonych na osi prawo kanoniczne i medycyna, co jakościowo zostało potwierdzone w załączonych do merytorycznej oceny publikacjach autorskich Habilitanta, jak również w przygotowanych i wygłoszonych referatach

specjalistycznych w czasie sympozjów naukowych.

W częściowej ocenie bardzo pozytywnie odnoszę się do zdobytego przez Ks. dra Krzysztofa GRACZYKA specjalistycznego wykształcenia prawniczo-kanonicznego na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie, jak również do zdobytego w tym okresie bardzo specjalistycznej wiedzy i doświadczenia praktycznego w zakresie specyfiki chorób neurologicznych i powstających na tej bazie przyczyn natury psychicznej, istotnej dla rzetelnej oceny w procedurze procesowej o nieważność małżeństwa, co pozwoliło Mu na podjęcie wiarygodnych badań w zakresie postawionych tez naukowych, jak również nad stosowaniem procedur kanonicznych w podejmowanych czynnościach i sekwencjach procesowych, którym przewodniczył jako sędzia Sądu Biskupiego we Włocławku. Powyższa formacja znalazła właściwe odzwierciedlenie i wartość naukową w podejmowanej przez Habilitanta działalności dydaktycznej, organizacyjnej, a przede wszystkim w jakościowej zawartości opublikowanych autorskich i eksperckich opracowań. Tę ocenę wstępną formułuję w oparciu o dokładne studium przesłanych materiałów, których Autorem jest Habilitant. Pozytywna ocena została wzmocniona osobistym przekonaniem, opartym na autorskich informacjach, jak i osobistym doświadczeniu Recenzenta, który w przeszłości podejmował się również podobnych zakresów czynności dydaktycznych i edukacyjnych oraz działalności im towarzyszącej w zakresie organizowania życia naukowo-dydaktycznego, bezpośredniego uczestnictwa w edukacyjnej działalności Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, jak również i z tej racji, że przez 28 lat w pracowałem i posługiwałem w Metropolitalnym Sądzie Duchownym we Wrocławiu: jako notariusz, obrońca węzła małżeńskiego, czy też jako wikariusz sądowy. Ta pozytywna ocena obejmuje również udział Habilitanta w promocji studentów do magisterium, udziału w opracowywaniu pomocy naukowych czy też innych rodzajów działalności naukowo-dydaktycznej, a zwłaszcza popularyzatorskiej, w której Habilitant zgromadził kilkadziesiąt pozycji wydanych drukiem.

b. Dorobek naukowy ks. dra Krzysztofa GRACZYKA po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego

Z zawartości otrzymanej dokumentacji w postępowaniu habilitacyjnym ks. dra Krzysztofa GRACZYKA wynika, że Jego dorobek naukowy po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego można przyporządkować do kilku umownych grup tematycznych, a mianowicie: **1** – zagadnień kanonicznych z uwzględnieniem ścisłej aplikacji norm istotnych dla dyscypliny kościelnej w zakresie zawieranego małżeństwa [9 opracowań], **2** – szczegółowych zagadnień nt. rozpoznanych przyczyn nieważności małżeństwa kanonicznego i sakramentalnego [16 opracowań naukowych], **3** – zagadnień odnoszących się do pełnienia urzędów kościelnych i funkcji w czynnościach procesowych [4 pozycje], **4** – inne opracowania naukowe [2 opracowania], **5** – opracowania popularno-naukowe [102 pozycje].

Opracowania tworzące **pierwszą grupę tematyczną** nie należą do najliczniejszych ale są merytorycznie wartościowe, w których Habilitant skrupulatnie prezentuje dyscyplinę kanoniczną istotną dla osób planujących zawarcie małżeństwa kanoniczno-

sakramentalnego, uwzględniającą eklezjalną normatywność i czytelne rozeznanie co do istotnych instytucji prawnych temu działaniu towarzyszących. Tę grupę w twórczości Habilitanta tworzą m.in. następujące artykuły: *Przymiot jedności i nierozzerwalności małżeństwa jako warunek konieczny do ważnego zawarcia małżeństwa*, w: Prawda i miłość, Włocławek 2003, s. 443-463; *Instytucja rozwodu a instytucja separacji. Skutki prawne w prawodawstwie kościelnym i cywilnym*, w: Ateneum Kapłańskie 577(2005), s. 545-557; *Forma zawarcia małżeństwa*, w: Ateneum Kapłańskie 587(2007), s. 90-107; *Wierność fundamentem prawidłowego funkcjonowania wspólnoty małżeńskiej*, w: Studia Włocławskie, t. 12, Włocławek 2009, s. 120-130; *Ojcostwo podstawowym postannictwem mężczyzny*, w: Budowanie systemu wsparcia dla rodziny, możliwości i ograniczenia. Zbiór rozpraw pod red. M. Sobczak-Michałowskiej i A. Kozubskiej, Bydgoszcz 2010, s. 99-110; *Wymóg wolności wewnętrznej w podejmowaniu decyzji o zawarciu małżeństwa*, w: Prawo Kanoniczne nr 3(2012), s. 145-169; *Nierozzerwalność małżeństwa i jej wpływ na realizację dobra potomstwa*, w: Ateneum Kapłańskie 626(2013), s. 92-108; *Prawo ochrzczonego do sakramentu małżeństwa*, w: Ateneum Kapłańskie 627(2013), s. 328-350; *Instytucja rozwodu a dobro potomstwa*, w: Ateneum Kapłańskie 628(2013), s. 529-547.

Prace stanowiące korpus **drugiej grupy** odnoszą się do szczegółowych zagadnień nt. rozpoznawanych przyczyn nieważności małżeństwa kanonicznego i sakramentalnego. Są to wyjątkowo bardzo pożyteczne opracowania, noszące znamiona rzetelnych i nowatorskich opracowań naukowych, zawierających istotne przyczynki do szczegółowej interpretacji norm kanonicznych, zwłaszcza w wymiarze poprawnego aplikowania dyscypliny kanonicznej w orzekaniu o realnych i obiektywnych przyczynach sprawiających defekt zgody małżeńskiej i defekt przyczyniający się źródłowo do zaistnienia niezdolności uprzedniej i trwałej oraz względnie ciężkiej, co sprawia niezdolność petenta dla skutecznego wyrażenia zgody małżeńskiej i podjęcia się realnego spełnienia publicznych zobowiązań. Wyjaśnienie tych przyczyn pozwala określić aktualną zdolność petenta i jego obiektywną pozycję kanoniczną w chwili zawierania małżeństwa i w tych okolicznościach, których uprzednie działania prawne bezpośrednio dotyczyły. Opracowania Habilitanta w tym zakresie to m.in.: *Stwardnienie rozsiane jako przyczyna natury psychicznej niezdolności osoby do zawarcia małżeństwa*, w: Kościelne Prawo Procesowe. Materiały i Studia, t. 1, Lublin 1999, s. 151-176; *Schorzenie sclerosis multiplex. Aspekty pastoralno-procesowe*, w: Kościelne Prawo Procesowe. Materiały i Studia, t. 1, Lublin 1999, s. 65-82; *Wpływ chorób neurologicznych na rozeznanie oceniające*, w: Plenitudo Legis Dilectio, Lublin 2000, s. 341-354; *Wpływ padaczki na kanoniczną zdolność osoby do wyrażenia zgody małżeńskiej w świetle doktryny Kościoła katolickiego*, w: Epileptologia nr 2(2000), t. VIII, s. 115-126; *Sclerosis multiplex jako przyczyna poważnego braku rozeznania oceniającego co do istotnych praw i obowiązków małżeńskich*, w: Ateneum Kapłańskie 547(2000), s. 459-469; *Wpływ urazów mózgu na kanoniczną zdolność osoby do zawarcia małżeństwa. Studium prawno-medyczne*, w: Roczniki Nauk Prawnych, t. XI, zeszyt 2, Lublin 2001, s. 105-125; *Osobowość padaczkowa i jej wpływ na prawidłowe wyrażenie zgody małżeńskiej w świetle prawa kanonicznego*, w: Divina et humana, Lublin 2001, s. 537-551; *Osobowość neurotyczna a psychiczna niezdolność do zawarcia związku małżeńskiego. Aspekt kanoniczny*, w: Kościelne prawo procesowe. Materiały i studia, t. 2, Lublin 2002, s. 35-47; *Niezdolność do pełnego wypełnienia prawa do ciała przez nupturientów na skutek sclerosis multiplex*, w: Studia Włocławskie, t. 5, Włocławek 2002, s. 94-103; *Zaburzenia osobowości nupturienta podstawą do orzekania o nieważności małżeństwa. Próba kanonicznej kwalifikacji pojęć 'normalność' i*

'anormalność', w: *Studia Włocławskie*, t. 6, Włocławek 2003, s. 189-203; *Aspekty medyczo-prawne impotencji względnej i psychicznej. Studium prawne zagadnienia*, w: *Studia Włocławskie*, t. 8, Włocławek 2005, s. 303-323; *Osobowość neurotyczna a zdolność do wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich. Próba kanonicznej implikacji medycznych skutków*, w: *Jus Matrimoniale* 10(16) 2005, s. 53-70; *Stopień dojrzałości lub niedojrzałości osobowej jako czynnik istotnie wpływający na funkcjonowanie małżeństwa. Ekumenizm, teologia, kultura*, Włocławek 2006, s. 313-326; *Niezdolność do wypełnienia bonum prolis przez nupturientów na skutek choroby neurologicznej. Interpretacja prawna zagadnienia*, w: *Studia Włocławskie*, t. 10, Włocławek 2007, s. 320-330; *Nadmierna pobudliwość seksualna. Studium prawne zagadnienia*, w: *Studia Włocławskie*, t. 12, Włocławek 2009, s. 120-130; *Niezdolność psychiczna do zawarcia małżeństwa w świetle Kan. 1095 KPK. Studium psychologiczno-prawne*, w: *Ateneum Kapłańskie* 629(2014), s. 127-138.

Trzecia grupa opracowań odzwierciedla zagadnienia odnoszące się do pełnienia urzędów kościelnych i funkcji istotnych dla zachowania prawidłowości i dyscypliny eklezjalnej w podejmowanych czynnościach procesowych. Opracowania z racji na swoją rzetelność wskazują na naukową dojrzałość Habilitanta, jak również na Jego kompetencje i odpowiedzialne traktowanie zagadnień szczegółowych, charakteryzują się również solidnością i merytorycznością prezentowanego tekstu i obranych zagadnień. Przykładowo należy wskazać m.in. na następujące publikacje: *Powołanie super biegłego przy dwóch różnych opiniach biegłych*, w: *Kościelne Prawo Procesowe. Materiały i Studia*, t. 1, Lublin 1999, s. 263-276; *Rola i zadania trybunałów kościelnych w sprawach małżeńskich na podstawie przemówień Jana Pawła II do sędziów i adwokatów Roty Rzymskiej (w latach 1999-2002)*, w: *Jan Paweł II – Apostoł Jedności*, Pelplin 2003, s. 74-88; *Konieczność bezstronności i mądrości sędziego wobec ekspertyz biegłego sądowego w procesach o orzekanie nieważności małżeństwa*, w: *Studia Włocławskie*, t. 7, Włocławek 2004, s. 228-241; *Procesowe zadania promotora sprawiedliwości*, w: *Studia Włocławskie*, t. 9, Włocławek 2006, s. 258-269.

Czwartą grupę przyjętego podziału tworzą inne opracowania naukowe o charakterze prawno-kanonicznym, odnoszącym się do praw i obowiązków wiernych we wspólnocie Kościoła, jak również do sprawowania urzędu proboszcza, jako własnego pasterza wiernych stanowiących wydzieloną część Ludu Bożego. Również te opracowania wskazują na wiarygodność i solidność naukową Habilitanta oraz na właściwy poziom merytoryczny autorskich przedłożeń. Do nich zaliczamy: *Ograniczenia obowiązków i praw wiernych w Kościele katolickim. Studium prawne*, w: *Ateneum Kapłańskie*, 581(2006), s. 127-141; *Prawno-społeczna funkcja proboszcza w świetle przepisów prawa Kościoła katolickiego*, w: *Studia Włocławskie*, t. 13, Włocławek 2011, s. 71-80.

Piątą grupę opracowań Habilitanta stanowi kilkadziesiąt tekstów popularno-naukowych, zróżnicowanych objętościowo, w których ks. dr Krzysztof GRACZYK prezentuje obowiązujące normy kanoniczne, tworzące istotne dla tożsamości nauczania kościelnego zręby prawowierności. Każdy z tekstów posiada walor prawno-teologiczny i spełnia wymóg popularyzowania nauczania kościelnego w gronie czytelników. Proponowane tematy poruszają aktualne i istotne zagadnienia szczegółowe, których znajomość przez wszystkich wiernych istotnie sprzyja zintegrowaniu wspólnoty Kościoła. Również przy redakcji tych tekstów Autor wykazał należytą troskę i dbałość, aby wspólnota wiernych miała możliwość zrealizowania natury i duchowego wymiaru

obowiązującego porządku kościelnego, realnego budowania z większą świadomością wspólnotowy zbawczej oraz by każdy we wspólnocie zrozumiał, że porządek i dyscyplina zawarta w promulgowanych normach kanonicznych: ustawach i nakazach odzwierciedla wolę prawodawcy, iż *zbawienie dusz jest najwyższym prawem – Salus animarum suprema lex*. Przykładowo Habilitant poruszył następujące tematy: *ofiary mszalne, odpusty w Kościele katolickim, eutanazja pasywna – problem prawno-etyczny, znaczenie katechezy w wychowaniu chrześcijańskim, rola rodziców w wychowaniu dziecka, czy kremacja zwłok jest niezgodna z wiarą katolicką? itp.* Należy wskazać, że te kilkadziesiąt opracowań świadczy o pasterskiej odpowiedzialności Habilitanta jako kapłana i duszpasterza, który dla popularyzacji zagadnień szczegółowych wykorzystuje skrzętnie zdobytą wiedzę, formację teologiczną i kanoniczną oraz posiadane umiejętności naukowo-poznawcze z innych dyscyplin wiedzy. Dlatego również te teksty, chociaż popularno-naukowe to mogą stać się przyczynkiem wskazującym na permanentny rozwój naukowo-badawczy Habilitanta, na wiarygodność proponowanych rozwiązań, na jego dojrzałość i utrwalającą się samodzielność w podejmowaniu tematów, właściwego stosowania klucza badań metodologicznych, jak również włączenia się w rozwiązywanie zarówno podstawowych, jak i złożonych tematów badawczych. Podjęte opracowania potwierdzają w swojej treści i formie, że Habilitant rzeczywiście posiada wystarczający zasób właściwych dla pracy naukowo-badawczej zdolności, korzysta z nich w sposób krytyczny, co ma bezpośredni wpływ na jakość i merytoryczność prezentowanych tez i rozwiązań, które w wielu punktach rzeczywiście znacząco ubogacają dorobek myślowy w kanonistyce polskiej i światowej, jak i przyczyniają się do pełniejszego zrozumienia samej teologii prawa kanonicznego.

W ocenie merytorycznej zgromadzonych w powyższych grupach opracowań autorskich Habilitanta należy wskazać, że:

- Artykuły i opracowania Habilitanta zostały opublikowane w czasopiśmie naukowych i recenzowanych, co jest istotnie ważne dla jakości tekstów i prezentacji szczegółowych tez badawczych. Publikowane artykuły spełniają wymogi postawione przez kryteria metodologiczne, za każdym razem Habilitant prawidłowo określił problem badawczy a następnie w sposób logiczny i dociekliwy, korzystając z bogatej literatury przedmiotu, dokonał egzemplifikacji szczegółowych zagadnień. W każdym opracowaniu swoje tezy badawcze udokumentował źródłowo, jak również wskazał na bogatą literaturę przedmiotu, co wiernie potwierdzają przypisy umieszczone w opublikowanych artykułach naukowych. Habilitant nie ograniczał się do samej relacji naukowych osiągnięć innych autorów, lecz wykazał, że posiada zdolność do naukowego dialogu, a nawet rzeczowej, odpowiednio umotywowanej polemiki. Dlatego jego twórczość specjalistyczna jest wartościowa i przyczynia się do stałego rozwoju naukowego również innych osób, tworzących środowiska zainteresowane zgłębianiem szczegółowych problemów badawczych w zakresie klasycznych zagadnień kanonistyki i teologii prawa kanonicznego. Na uwagę zasługuje fakt, że Habilitant z własnej inicjatywy i inspiracji, dla wiarygodności podjętych badań, zdobył się na gruntowne poznanie intelektualne i praktyczne innych dyscyplin [medycyny i psychologii klinicznej], aby wypracować nowoczesny klucz badań i poprawnie dokonać aplikacji aktualnych osiągnięć tych dziedzin w recepcję norm

kanonicznych przy rozstrzygnięciu ważności lub nieważności aktów prawnych i działań prawnych w posługiwaniu kościelnym.

- Tak więc publikacje ks. dra Krzysztofa GRACZYKA, zwłaszcza opublikowane artykuły naukowe i opracowania popularno-naukowe spełniają wymogi warsztatu metodologicznego, cechują się poprawnością językową, ścisłością w zakresie używania pojęć specjalistycznych, jasnością wywodów i postawionych problemów badawczych, tak w wymiarze teologii, prawa kanonicznego i dyscyplin pomocniczych w tym zakresie. W moim przekonaniu są wartościowe i wskazują na utrwalającą się w osobie Habilitanta samodzielność naukową w zakresie podejmowanej pracy badawczej. Habilitant odznacza się dynamiką poznawczą, sumiennością w badaniach naukowych oraz pracowitością, która jest konieczna przy powstawaniu liczących się w środowisku kanonistów i teologii prawa kanonicznego opracowań, z wykorzystaniem osiągnięć współczesnej medycyny i psychologii klinicznej. Takie podejście wymownie sprzyja integralnemu postrzeganiu człowieka, wobec którego współczesna nauka winna być służebną.
- W prezentowanych opracowaniach Habilitant podjął się zadania, aby udzielić przynajmniej częściowej odpowiedzi na aktualne zapotrzebowania środowiska kościelnego i wspólnotowego, stąd podjęte przez Niego tematy i zagadnienia wyjątkowo specjalistyczne z zakresu prawa kanonicznego, teologii prawa i nauk medycznych, oscylują wokół realizacji prawa do zawarcia małżeństwa z obiektywną oceną współczesnej kondycji prawnej i psychiczno-osobowościowej człowieka, zwłaszcza kiedy Kościół podejmuje się procesowych czynności w zakresie ewentualnego stwierdzenia nieważności małżeństwa, czy też dokonania oceny o aktualnej zdolności nupturientów do takich prawnych działań, jak i należytego pełnienia urzędów kościelnych, czy też należnych wiernym praw i obowiązków w tym zakresie. W mojej ocenie każde z prezentowanych opracowań Habilitanta jest co najmniej w istotnej części nowatorskie, stąd cały dotychczasowy dorobek pisarski można postrzegać w wymiarze ściśle naukowych osiągnięć. Również sam Habilitant w przedłożonej prezentacji autorskiej starał się rzeczowo scharakteryzować dotychczasowe badania i publikowane osiągnięcia naukowe, które uważam za istotne dla Jego osobistego rozwoju naukowego, w których Habilitant wykazał się jako osoba szczerze zainteresowana pracą naukową, jako pracowity i sumienny Autor, nie mający poważniejszych trudności z wyznaczeniem sobie specjalistycznej przestrzeni badawczej. Zapoznając się z dorobkiem naukowym Habilitanta jestem przekonany, że dotychczas ks. dr Krzysztof GRACZYK inspirował się potrzebą opracowania szczegółowych tez i tematów integralnie związanych z dyscypliną kanoniczną, teologią prawa kanonicznego, naukami pomocniczymi [osiągnięcia medyczne i z zakresu psychologii klinicznej], zwłaszcza mających istotny wpływ na określenie aktualnej pozycji kanonicznej wiernego w przeżywanych okolicznościach życia, które zrodziły się z racji ujawnionych przyczyn nieważności małżeństwa, czy też niezdolności do jego zawarcia. Kandydat do samodzielności naukowej odpowiedzialnie skupiał się na opracowaniu szczegółowych zagadnień tematycznych, które mają swoje implikacje kanoniczne i są aktualne dla teologii

prawa kanonicznego. Habilitant jawi się niewątpliwie w tych dziedzinach i specjalnościach jako ceniony specjalista i ekspert. Publikowane teksty naukowe zawierają pogłębioną analizę naukowo-badawczą, dokonaną na podstawie ogłoszonej literatury przedmiotu, istotnej dla prezentowanych tez badawczych, co zawsze zostało udokumentowane w warstwie publikowanych tekstów.

- Dlatego z radością przyjąłem fakt, że rzeczową i sumienną kontynuacją tego naukowego stylu jest zamieszczona wykazie publikacji monografia habilitacyjna, a mianowicie *Wpływ schorzeń neurologicznych na zdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich*, Włocławskie Wydawnictwo Diecezjalne – Włocławek 2014, ss. 326, stanowiąca w zamyśle Habilitanta tematycznie spójne dzieło, traktowane jako główne Jego osiągnięcie naukowe po uzyskaniu stopnia naukowego doktora. Przedłożona rozprawa niejako naturalnie staje się dopełnieniem dotychczasowego trudu badawczego Habilitanta i potwierdza fakt, że dalsze ukierunkowanie badań naukowych dokonuje się w sposób rzeczowy, krytycznie przemyślany i dojrzały.
- **Częściowa konkluzja:** Opiniowane powyżej osiągnięcia ks. dra Krzysztofa GRACZYKA świadczą o tym, że od chwili uzyskania stopnia naukowego *doktora nauk prawnych* w zakresie *prawa kanonicznego* opublikował znaczącą liczbę opracowań w postaci artykułów naukowych i prac popularno-naukowych, jak również przejawiał i przejawia permanentne zaangażowanie w prowadzeniu zajęć dydaktycznych, działa w środowisku naukowym Diecezji Włocławskiej, piastuje urząd sędziego w Sądzie Biskupim, przez co uczestniczy w pracach trybunału kościelnego jako sędzia przewodniczący we Włocławku i również wotujący w innych procesach. Podejmował się trudu organizacji sympozjów i był ich czynnym uczestnikiem. Przedstawione do oceny opracowania autorskie Habilitanta stanowią trzon Jego dorobku naukowego i przekonują do posiadanych zdolności naukowo-badawczych. Zanalizowany zbiór osiągnięć kwalifikuję i uznaję jako znaczący wkład Autora w rozwój dyscypliny prawa kanonicznego, teologii prawa kanonicznego, jako pożyteczny i twórczy, służący dla poznania i zgłębienia samej dyscypliny kanonicznej i teologicznej. Również pozytywnie oceniam przejawy działalności dydaktycznej, organizatorskiej, eksperckiej w zakresie prawa procesowego małżeńskiego i prowadzenia samych procedur procesowych oraz twórczą aktywność Habilitanta w środowisku Jego pracy. Habilitant jest zaangażowanym człowiekiem nauki i dynamicznym w przeżywaniu form poznawczo-naukowej aktywności w wymiarze interdyscyplinarnym.
- Mając zatem na uwadze powyższy zasób dokonań Habilitanta na płaszczyźnie naukowej, podejmowanej pracy dydaktycznej, realizowania doświadczenia zawodowego, aktywności eksperckiej, pogłębioną refleksję teologiczną i kanoniczną obecną w zasobie prezentowanego i przedłożonego mi do oceny dorobku naukowego, jak i pozostałej aktywności naukowej – uważam, że dotychczasowy dorobek znacząco wyczerpuje wymogi do zdobycia samodzielności naukowej, określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku, w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U.

nr 196, poz. 1165). Liczba pozycji ocenionych pozytywnie stanowi na tym etapie – w połączeniu z rozprawą habilitacyjną wystarczający zasób, konieczny do naukowej promocji Habilitanta.

2. Ocena krytyczna głównego osiągnięcia naukowego ks. dra Krzysztofa GRACZYKA – monografii pt. *Wpływ schorzeń neurologicznych na zdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich*, Włocławskie Wydawnictwo Diecezjalne, Włocławek 2014, ss. 326

Habilitant przedłożył w dokumentacji postępowania habilitacyjnego w/w monografię, jako Jego główne osiągnięcie naukowe po uzyskaniu stopnia *doktora nauk prawnych* w zakresie *prawa kanonicznego*. Monografia została wydana w Włocławskim Wydawnictwie Diecezjalnym we Włocławku, z numerem **ISBN 978-83-89865-57-1**, jako pozycja recenzowana, co wskazuje na zamierzony profesjonalizm publikowanych badań naukowych oraz zobowiązuje Habilitanta do zapewnienia merytorycznej wartości prezentowanej pozycji naukowej. Procedura recenzowania artykułów, opracowań i rozpraw na stopniu wydawniczym obiektywnie podnosi ich walor i wartość, jako naukowych dokonań, jak również już na wstępie przyczynia się do rzetelniejszej obiektywizacji naukowej wartości prezentowanego dzieła.

a. Podjęcie problemu, sprecyzowanie tematu rozprawy i walor poznawczy

Wyrażam osobiste przekonanie, że wybór problemu do badań naukowych i szczegółowe sformułowanie go w przyjętym temacie rozprawy habilitacyjnej wpływa wprost ze specjalistycznych poszukiwań Habilitanta, który dostrzegł konieczność krytycznego pod względem naukowym opracowania, w obszarze tematyki dotychczas nieśmiało podejmowanej w literaturze kanonistycznej i teologicznej, zwłaszcza w wymiarze całościowego studium, zintegrowanego i wielowątkowego potraktowania tematu, który jest interdyscyplinarnym, dlatego wymagał nabycia dodatkowych umiejętności tak na płaszczyźnie teoretycznej, jak i praktycznej aplikacji osiągnięć do promulgowanych norm kanonicznych. Szczegółowe zagadnienie odnosi się do zdiagnozowanego stanu schorzeń neurologicznych u osoby, która będąc w takim stanie podejmuje decyzję o zawarciu małżeństwa. Stąd Habilitant stawia generalne pytanie: na ile i w jakim zakresie stan zdrowia na płaszczyźnie neurologicznej istotnie wpływa na merytoryczną wartość aktu prawnego, jakim jest wyrażenie zgody małżeńskiej i w jakim stopniu to wpływa na zdolność petenta do faktycznego podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich? Z treści i sposobu podejścia Habilitanta do rozpracowania postawionej tezy o bezwzględnej spójności aktualnej kondycji zdrowotnej, osobowościowej i wpływającej na całą naturę psychiczną osoby zawierającej małżeństwo jako akt prawny wynika, że niewątpliwie przy podjęciu i realizacji powyższego zagadnienia naukowego w wymiarze interdyscyplinarnych badań Habilitant kierował się, zauważalną u Niego od wielu lat, osobistą dociekliwością badawczą, zwłaszcza że na rynku wydawniczym w Polsce i w światowej kanonistyce, do tej pory nie znalazła się tak szczegółowa propozycja monograficznego opracowania tego zagadnienia. Habilitant był i jest świadomy, że obrona i tak postawiona teza należy do *szczegółowego zakresu* badań, a zainteresowanie w dotychczasowej literaturze tym tematem u innych autorów było szczątkowe. Tak więc do tej pory odczuwano faktyczny brak całościowego opracowania podjętego zagadnienia, choć w wydawanych komentarzach kanonicznych można było odnaleźć mało satysfakcjonujące egzemplifikacje obowiązujących norm kanonicznych w połączeniu z dobitnym przedstawieniem dyscyplin

pomocniczych, a mianowicie nauk medycznych i psychologicznych łącznie. Dlatego przedłożona monografia tematyczna będzie szczególnie pomocna dla praktyki sądowej trybunałów kościelnych w procesach o nieważność małżeństwa, w których sędziowie kierując się zasadą dyskrecjonalności podejmą decyzję o przyjęciu sprawy z tytułów, które pozostają w integralnej łączności z omawianymi zagadnieniami schorzeń neurologicznych stron lub przynajmniej jednej strony, występującej w procesie kanonicznym. Opracowanie Habilitanta pozwala na podanie spójnej, całościowej i wyczerpującej egzemplifikacji obranego zagadnienia i może służyć pomocą do obiektywnego rozstrzygnięcia w poszczególnych sekwencjach procesowych. Temu właśnie mają służyć tezy badawcze zawarte w twórczości Habilitanta, których rozprawa monograficzna jest niejako ukoronowaniem na tym etapie badań szczegółowych. Opracowanie ks. dra Krzysztofa GRACZYKA ma charakter prawno-kanoniczny, teologiczno-kanoniczny i porównawczy w zakresie postawionego problemu badawczego, w którym istotną sprawą jest zbadanie wpływu schorzeń neurologicznych na nieważność małżeństwa. Pierwszym zwiastunem do rozpoznania nieprawidłowości w stanach neurologicznych, osobowościowych i natury psychicznej są czynności, jakie przewiduje kanoniczne badanie narzeczonych, co jest ścisłym uprawnieniem proboszcza jednej ze stron, a więc nupturientów. Ma on ustalić nie tylko aktualny stan wolny nupturientów, ale winien nabyć uprawnionego przekonania w zakresie pozytywnej zdolności stron do wyrażenia zgody małżeńskiej i realnej zdolności do podjęcia istotnych zobowiązań małżeńskich, szczególnie na płaszczyźnie praw i wzajemnych zobowiązań. Sprawa ta nie zawsze jest traktowana odpowiedzialnie, tym bardziej opracowania Habilitanta i rozprawa habilitacyjna stanowiąc mogą istotną pomoc w nabyciu takiego przekonania u duchownych, jak i wiedzy koniecznej do pasterskiego posługiwania Ludowi Bożemu, szczególnie w zakresie wiarygodnej i obiektywnej oceny rzeczywistej zdolności nupturientów do zaistnienia ważnego i prawnie skutecznego węzła małżeńskiego. Dokładne poznanie treści rozprawy habilitacyjnej, wartościowych interpretacji i wielowątkowej prezentacji podjętego zagadnienia, w kontekście norm prawa kanonicznego i aktualnej kondycji medyczno-psychologicznej nupturientów, raz jeszcze skłania mnie do przekonania, iż Habilitant zaprezentował w środowisku kanonistów, teologów prawa kanonicznego i podejmujących badania interdyscyplinarne, pierwszą i gruntownie pogłębioną refleksję naukowo-interdyscyplinarną w obranej tezie badawczej. Czytelnik, dotychczas nie został zaznajomiony z treścią postawionej tezy badawczej zyskał cenną sposobność, aby wejść w meandry zaistnienia realnej zdolności stron-nupturientów do zawierania małżeństwa (przez wyrażenie ważnej zgody) w ministerialnym posługiwaniu Kościoła, jak i troskę Kościoła o publicznym orzekaniu o nieważności zawartego małżeństwa w Kościele katolickim z przyczyn natury psychicznej w zakresie niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich. Rozprawa habilitacyjna poddana krytycznej ocenie, jak i dorobek ks. dra Krzysztofa GRACZYKA już na wstępie pozwala stwierdzić, że Habilitant w swoich badaniach obrał ścieżkę wymaganej oryginalności – zwłaszcza w zakresie ścisłej prezentacji szczegółowych tez zagadnienia. Jak już wskazałem wyżej, w kanonistyce do tej pory nie znajdziemy monograficznego opracowania z zakresu postawionego problemu, choć można spotkać opracowania cząstkowe, w tym dominujące opracowania autorskie Habilitanta, który w prezentowanej rozprawie obrał poprawny klucz naukowych badań i czynności metodologicznych, konsekwentnie i rzetelnie go zastosował, co niewątpliwie wpłynęło na jakość i merytoryczną naukową wartość prezentowanego opracowania.

b. Struktura rozprawy habilitacyjnej i jej ocena

Analizując całościowo wstęp do zaprezentowanej rozprawy (s. 19-27), zwłaszcza od strony metodologicznej, należy stwierdzić, że został napisany z zachowaniem elementów formalnych, syntetycznie, podając motywy istotne dla zakresu i tematyki obranej tezy badawczej, właściwie (choć tylko ogólnie) nakreślono tematyczną strukturę całej rozprawy. Habilitant w treści wstępu nie odniósł się bezpośrednio do źródeł i literatury przedmiotu, która integralnie jest powiązana z postawioną tezą badawczą, a która obejmuje normy prawa kanonicznego, jak i dotychczasowe osiągnięcia z wykorzystanych dziedzin pokrewnych [medycyny, psychologii i psychiatrii], co jednak w jakimś stopniu znalazło się w warstwie dokumentującej pod kreską (przypisy). W treści wstępu Autor stopniowo sygnalizuje zagadnienia istotne dla rozwinięcia tezy badawczej, z kompetencją wyznacza szlaki naukowego i wiarygodnego rozeznania zagadnień, które integralnie składają się na całość opracowania. Habilitant jest świadomy celu jaki sobie postawił oraz środków naukowego poznania, które należy zastosować w merytorycznej egzemplifikacji zagadnienia. Przed wstępem Autor zamieścił wykaz skrótów. Poniżej odniosę się do pozostałych części opracowania.

Pierwszy rozdział [s. 29-60] *Choroby neurologiczne jako przyczyna osobowości zaburzonej* został zrealizowany w tematach i zagadnieniach cząstkowych, a mianowicie w 4 paragrafach: pierwszy – *Pojęcie osobowości* (s. 29-31); drugi – *Modele neurobiologiczne a zagadnienie osobowości* (s. 32-40); trzeci – *Pojęcie osobowości zaburzonej* (s. 40-42); czwarty – *Charakterystyka osobowości w chorobach układu nerwowego* (s. 42-60). Lektura rozdziału pierwszego przekonuje mnie, że Habilitant prezentuje źródłowo podbudowaną refleksję w zakresie wskazanego tematycznie zagadnienia szczegółowego. Jednakże w mojej ocenie przytaczane ustalenia autorskie winny być podparte literaturą obecną już w egzemplifikacji postawionych zagadnień, tym bardziej kiedy Habilitant przykładowo stwierdził, iż *Pojęcie osobowości człowieka nie jest jednoznaczne i łatwe do przedstawienia. Kształtowało się w historii nauki stopniowo. Na ten temat napisano już wiele tomów, żaden proponowany przez badaczy sposób nie jest jednak idealny* (s. 30). Jednak te ogólne stwierdzenia znajdują udokumentowanie w dalszych rozważaniach autorskich, dlatego uważam że refleksja naukowa Habilitanta świadczy jednak o znajomości problemu i zawiera krytyczne uwagi Autora w kontekście zaobserwowanego rozwoju aktualnie odczytywanych osiągnięć naukowo-badawczych. Syntetyczna refleksja na temat chorób neurologicznych stających się istotną przyczyną dla osobowości zaburzonej znacząco rozjaśnia kontekst wprowadzenia i stosowania norm kanonicznych, istotnych dla oceny prawnej zdolności nupturienta czy później małżonka do podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich. Habilitant zasadnie wskazał na kompetencje nauk pomocniczych przy ustaleniu faktycznej zdolności stron do nawiązania i podtrzymywania wzajemnych relacji osobowych, istotnych dla wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej, od których zależy prawny wymiar deklarowanych zobowiązań (w czasie wyrażenia zgody małżeńskiej). Dlatego Habilitant wystarczająco omówił problemy istotne dla pojęcia osobowości, wyznaczniki osobowości zaburzonej, jak również specyfikę osobowości człowieka, kiedy jego układ nerwowy przeżywa stan chorobowy. Dla uwiarygodnienia twierdzeń Habilitant odniósł się do współczesnych obserwacji praktycznych, które są integralne z teoretycznymi tezami badawczymi. Poprawnie została wykorzystana literatura przedmiotu, również literatura anglojęzyczna. Wspomagające merytorycznie są w tym zakresie uzasadnienia kompetencyjne Kościoła, znajdujące się w orzeczeniach Audytorów Rotalnych, które Autor

przytacza. Refleksja Habilitanta rozszerza przestrzeń badań teologiczno-kanonicznych, co z pożytkiem wpływa na obiektywizm w ocenie badanej zdolności czy też niezdolności strony do ważnego wyrażenia konsensu małżeńskiego w kościelnym posługiwaniu. Przedłożenia Habilitanta w tym zakresie mają charakter źródłowo-ścisły, konsekwentnie opierają się na rzeczowej analizie zdobytej literatury, co umożliwiło wyprowadzenie merytorycznych wniosków. Autor w sposób jasny, harmonijny i kompetentny prowadzi naukowy dyskurs.

Drugi rozdział [s. 61-131] *Zaburzenia neurologiczne w jurysprudencji kościelnej* został zrealizowany w następujących tematach i zagadnieniach częściowych, a mianowicie: pierwszy – *Niezdolność nupturientów do zawarcia małżeństwa w świetle numerów 2 i 3 kan. 1095 KPK* (s. 62-72); drugi – *Orzecznictwo rotalne* (s. 72-125). Jest to istotna część rozprawy, która może okazać się pomocną dla stosowania w procedurze sądów kościelnych instancji podstawowej i apelacyjnej. Autor w szczegółowej analizie odniósł się do poszczególnych sekwencji procesowych, ważnych ustaleń prawno-twórczych; trzeci – *Orzecznictwo w trybunałach regionalnych* (s. 117-125); czwarty – *Wnioski kanoniczne* (s. 125-131). Habilitant wykazał się precyzją w przedłożonej interpretacji norm prawa kanonicznego, które ma swoje źródło w *Prawie Bożym*, co udokumentował przez analizę istotnych pojęć i zakres dyscypliny kanonicznej, istotnej dla przestrzeni myśli prawno-teologicznej, zwłaszcza w kontekście instytucji małżeństwa i jej charakteru naturalnego, jak i zobowiązań, które zostały ujawnione w okolicznościach mających charakter uniezdalniający i unieważniający dla zawieranego małżeństwa. Rozstrzygnięcia Audytorów Roty Rzymskiej i aplikowanie norm w Trybunałach Regionalnych wskazują, że kompetencja Kościoła w kwestii orzekania o kondycji zgody małżeńskiej i o zakresie niezdolności zawierających małżeństwo ma swoje ukonstytuowanie zarówno w prawie naturalnym Bożym, jak i w promulgowanych normach kodeksowych. Te kompetencje odnoszą się do ministerialnego posługiwania Kościoła i dotyczą zintegrowanej osobowości człowieka, który podejmuje zobowiązania publiczne we wspólnocie i wobec konkretnej osoby w zawiązywanym małżeństwie. Tak więc bardzo wartościowe są analizy Habilitanta, który kompetentnie omówił problemy szczegółowe, obecne w procesach Audytorów Rotalnych i sędziów aplikujących normy kościelne w procesach uskutecznianych w Trybunałach Regionalnych np. Stanów Zjednoczonych i Kanady. Także w tej części rozprawy Habilitant wykazał kompetencję w przedłożeniu wskazanego zagadnienia, co zostało potwierdzone w treści sformułowanych 21 wniosków kanonicznych.

Trzeci rozdział [s. 133-189] pt. *Zaburzenia neurologiczne jako przyczyna nieważności małżeństwa* został zawarty w następujących paragrafach: pierwszy – *Wykluczenie dobra małżonków* (s. 133-146); drugi – *Impotencja* (s. 146-156); trzeci – *Podstępne wprowadzenie w błąd* (s. 157-175); czwarty – *Wykluczenie dobra potomstwa* (s. 175-189). W tej części opracowania czytelniejszym staje się nie tylko teoretyczne przygotowanie Habilitanta do tak dokładnej prezentacji obranego zagadnienia, prezentacji bardzo współczesnej i aktualnej, co do stanu wiedzy medycznej, psychologicznej i kanonicznej, jak również aplikowania naukowych dokonań w powiązaniu z praktyką kanonicznego działania oceniającego. Widać utrwalać się permanentnie doświadczenie sądowe, w którym od wielu lat Habilitant podejmuje się trudu aplikacji norm procesowych w posługiwaniu kościelnym na płaszczyźnie realizacji władzy sądowniczej jako sędzieja wotujący i sędzieja przewodniczący. Bogactwem tej części opracowania jest szczegółowa prezentacja istotnych przyczyn nieważności małżeństwa ze względu na stan stwierdzonej choroby neurologicznej, co ma konieczne przełożenie na zakres postrzegania wspólnoty małżeńskiej, dobra samych

małżonków, dobra potomstwa, otwartości wobec należnych praw współmałżonka czy też osobistej zdolności strony do obiektywnego podjęcia aktów małżeńskiej bliskości i jedności ciała. Prezentowana narracja jest wystarczająco i wiarygodnie udokumentowana w treści przypisów i w omówieniu istotnych dla postępowania dokumentów kościelnych i prawnych rozstrzygnięć. Habilitant potwierdził kompetencję kanonistyczną w wymiarze wiarygodnego badacza i zarazem odpowiedzialnego za właściwe stosowanie dyscypliny prawnej w poszczególnych sekwencjach procesowych, jak również na płaszczyźnie orzekania o zakresie niezdolności osoby do wyrażenia obowiązującej zgody małżeńskiej. Wartościowe są również końcowe wnioski prawne zawarte w ostatnim akapicie tego rozdziału (s. 186-189).

Czwarty rozdział [s. 192-233] pt. *Skutki zaburzeń neurologicznych ograniczeniem zdolności do zawarcia małżeństwa*. Egzemplifikacja tak postawionego zagadnienia została zrealizowana w trzech paragrafach, a mianowicie: 1 – *Przyczyna poważnego braku rozeznania oceniającego* (s. 192-212); 2 – *Przyczyna psychiczna niezdolności osoby do zawarcia małżeństwa* (s. 212-230); 3 – *Wnioski* (s. 230-233). Faktem obiektywnym jest, że stan przebytej lub aktualizującej się choroby neurologicznej bezpośrednio wpływa przeżywaną kondycję zdrowia, spójności lub niespójności osobowości petenta, na jego zdolność rozeznawania i na podejmowane decyzje. Stąd już na poziomie kanonicznego badania narzeczonych, a zwłaszcza na etapie specjalistycznego kwalifikowania należy podjąć konkretną decyzję, czy aby stan zdrowia (czytelne i widoczne zaburzenia neurologiczne) nie determinuje aktu wolitywnego i nie wpływa negatywnie na jego wartość, która w ocenie prawno-kanonicznej może dyskwalifikować lub poważnie ograniczać wiernego w zakresie realizacji prawa do zawarcia małżeństwa sakramentalnego lub kanonicznego. Ważnym przy eksplikacji tego zagadnienia staje się ustalenie rangi zakłóceń w czynnościach władzy poznawczej i wolitywnej, jak również zakresu, w jakim posiadany stan zdradza symptomy nieprawidłowości natury psychicznej, co może uniezdalniać do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich. Naukowa refleksja w zakresie tego tematu okazała się obszerna z racji na różnorodność i wielość wskazanych przyczyn stających się źródłowymi dla odkrywanego stanu patologii osobowości psychicznej nupturientów lub samych małżonków. Rozdział czwarty został podsumowany trafnymi wnioskami merytorycznymi, istotnymi dla poprawnego aplikowania norm kanonicznych w czynnościach procesowych.

W **rozdziale piątym** [s. 236-270] pt. *Wnioski i postulaty prawno-procesowe* Habilitant zamieścił swoje autorskie uwagi, wnioski i postulaty natury procesowej w kontekście zatwierdzone dekretem tytułu prawnego sprawy o nieważność małżeństwa, które to postępowanie integralnie jest spójne ze stanem spowodowanym zaburzeniami neurologicznymi strony powodowej w chwili zawierania małżeństwa lub oceniając okoliczności, jakie ujawniły ten problem już po wyrażeniu zgody małżeńskiej. Zagadnienia szczegółowe zostały zrealizowane w 3 paragrafach. Pierwszy pt. *Procesowe zadania biegłego w świetle zlecenia sędziowskiego* (s. 236-239); drugi – *Współpraca sędziego z biegłym* (s. 239-243); trzeci – *Rozstrzygnięcia sędziowskie w sprawach dotyczących chorób neurologicznych* (s. 243-262); czwarty – *Ważniejsze aspekty procesowo-duszpasterskie zagadnienia* (s. 262-270). Widać, że w treści poszczególnych akapitów Habilitant rozważniej zaprezentował dyscyplinę kanoniczną obligującą sędziego procesowego, jak również wskazał na istotną pozycję biegłego, który jako tzw. *naukowy sędzia i specjalista* dzieli się swoją wiedzą i praktyką zawodową. Jednakże biegły nie rozstrzyga sprawy, dlatego jego opinia podlega obiektywnej ocenie kolegium sędziowskiego, które rozstrzyga sprawę na danym stopniu trybunału. Rację ma Habilitant, że

z takim przekonaniem wskazuje na konieczność dialogu i współpracy sędziego z biegłym sądowym, bowiem w całym postępowaniu chodzi przecież o nabycie stanu pewności moralnej, kiedy dowodzona jest nieważność małżeństwa z racji wykrytej przeszkody, czy też poważnej, uprzedniej i trwałej niezdolności z przyczyn natury psychicznej. Oceniam jako bardzo wartościowe wskazania Habilitanta co do rozstrzygania spraw, których tytuł dotyczył niezdolności na bazie chorób neurologicznych, widać że chciał przekazać niebagatelne doświadczenie w tych sprawach, jak również współczesne osiągnięcia trudu naukowego poznania tychże przyczyn i źródeł niezdolności. Wartościowe są wskazania, które odnosi Habilitant do istotnych sekwencji procesowych czynności i finalnego przygotowania wyroku, jako definitywnej odpowiedzi w danej instancji na formułę *zawiązania sporu*. Natomiast zaprezentowane aspekty procesowo-duszpasterskie są istotne dla sędziów, jak również dla duszpasterzy, którzy podejmują się odpowiedzialnego przygotowania stron do małżeństwa, jak również kiedy świadczą pomoc dla poszczególnych trybunałów jako członkowie trybunałów delegowanych.

W **zakończeniu** [s. 271-276] Habilitant dokonał wartościowych podsumowań, przywołał tezy podstawowe, które są istotne dla osiągnięć naukowo-badawczych prowadzonej tak specjalistycznej kwerendy. Wnioski pozostają w integralnej łączności z podsumowaniami częściowymi i tezą rozprawy. W sposób wystarczający i satysfakcjonujący odniósł się do osiągnięć obecnych w narracji opracowania. Okazało się, że charakterystyka stanu zdrowia petenta, spowodowanego przebytą lub trwałą chorobą neurologiczną może spowodować stan niezdolności do zrealizowania prawa do zawarcia małżeństwa lub do realnego podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich. Zabrakło mi w zakończeniu wyraźnych wskazań Autora odnośnie dalszych płaszczyzn badawczych, bowiem prezentowaną monografię oceniam jako istotny i liczący się głos inicjujący prace badawcze o charakterze interdyscyplinarnym.

Należy również bardzo pozytywnie odnieść się do wyczerpującej **bibliografii** przedłożonej rozprawy habilitacyjnej, którą stanowią: źródła ułożone chronologicznie, jak i wyczerpującą literaturę przedmiotu (polską i zagraniczną) ułożoną alfabetycznie. Habilitant zamieścił również przedmiotowe streszczenia w języku niemieckim i angielskim, indeks rzeczowy, jak i na początku rozprawy spis treści (zagadnień podstawowych opracowania), co umożliwiła środowiskom zagranicznym zapoznanie się z bogatą i merytorycznie wartościową treścią oraz zakresem prowadzonych badań naukowych.

c. Końcowa ocena rozprawy habilitacyjnej

Z niekłamaną satysfakcją stwierdzam, że Habilitant przygotowując recenzowane i wskazane przez Niego jako główne osiągnięcie naukowe opracowanie – rozprawę nt. *Wpływ schorzeń neurologicznych na zdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich* wykazał się odpowiednim, dojrzałym i właściwym do stopnia naukowego *doktora habilitowanego* warsztatem naukowym. Rozprawa całościowo zawiera dogłębne i przemyślane stwierdzenia, które należy ocenić i postrzegać jako znamienne *novum* naukowego i aktualnego stanu badań. Praca posiada bardzo nieliczne mankamenty, związane bardziej z przeoczeniami w toku korekty językowej i stylistycznej lub takie odniosłem wrażenie, bowiem recenzent też nie jest wolny o własnej wizji proponowanych rozwiązań Autorskich. Właściwie Habilitant sprecyzował przestrzeń badawczego trudu, nakreślił dojrzałą konstrukcję i sposób realizacji

postawionych celów. W mojej ocenie ze względu na dojrzałość i wiarygodność badań autorskich ks. dra Krzysztofa GRACZYKA należy rozprawę uznać za wystarczający wkład, będący znaczącym wkładem w rozwój dyscypliny naukowej jaką jest *prawo kanoniczne i teologia prawa kanonicznego*. Jestem wewnętrznie przekonany, że prezentowana rozprawa spełnia wymogi stawiane przez Ustawodawcę opracowaniom habilitacyjnym w Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z art. 16 ust.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, i w moim przekonaniu stanowi znaczący i istotny wkład Habilitanta w rozwój powyższej dyscypliny.

3. Wnioski końcowe w zakresie oceny osiągnięcia naukowego oraz aktywności naukowej ks. dra Krzysztofa GRACZYKA po uzyskaniu stopnia *doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego*

W podsumowaniu pragnę zwrócić uwagę na następujące konstatacje, do których doszedłem po gruntownej analizie materiału dostarczonego mi do oceny z racji wszczętego postępowania habilitacyjnego ks. dra Krzysztofa GRACZYKA. Ocena recenzenta musi być rzetelna i wiarygodna, dopełniona osiągnięciem stanu pewności moralnej, zwłaszcza co do wypowiedzianych i formułowanych kwestii. Dlatego w poczuciu odpowiedzialności naukowej stwierdzam, co następuje:

- Pozytywnie odnoszę się do czasu podstawowej i specjalistycznej formacji teologicznej i kanonicznej Habilitanta, a więc do okresu i środowiska naukowego Jego studiów teologicznych i kanonicznych: w ramach Wydziału Teologicznego (obrona pracy magisterskiej) i na WPPKiA Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie oraz udział w zajęciach specjalistycznych pogłębiających Jego szczegółowe zainteresowania medyczne i psychologiczne, zarówno przed ja i po zdobyciu stopnia naukowego *doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego*. Następnie istotnym okresem w rozwoju naukowym była praca naukowo-dydaktyczna w Katedrze Prawa Małżeńskiego i Rodzinnego WPPKiA KUL, gdzie realizował zadania z zakresu problemów aktualnych dla kanonistyki stosowanej. Następnie zadania specjalistyczne realizowane w środowisku swojej diecezji z racji na zdobyte wykształcenie i merytoryczne przygotowanie, gdzie powierzono mu urząd sędziego wotującego i przewodniczącego w Sądzie Biskupim Diecezji Włocławskiej. W tym czasie Habilitant z dynamiką młodego badacza angażował się w badania naukowe i pracę dydaktyczną w środowisku Kościoła Partykularnego.
- Okres zatrudnienia na WPPKiA KUL był połączony z prowadzeniem zajęć dydaktycznych i organizacyjnych. Następnie w swoim środowisku diecezjalnym podejmował się trudu promotora prac magisterskich i czynnego udziału w pracy uczelni, z którymi był związany. Habilitant wykazuje permanentną otwartość w zakresie aplikacji norm prawa kanonicznego w pracy sądowniczej Diecezji Włocławskiej. Po uzyskaniu stopnia doktora *nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego*, z racji zatrudnienia na WPPKiA KUL wykazał się dobrą organizacją pracy naukowej, co potwierdzone zostało opublikowanym dorobkiem naukowym

poprzedzającym przygotowanie rozprawy habilitacyjnej, przedstawionej jako główne osiągnięcie badawcze. W swoich badaniach jest wiarygodnym, sumiennym i odpowiedzialnym za merytoryczną jakość prezentowanych tez i osiągnięć, które wymagają ugruntowanej wiedzy specjalistycznej, ciągle aktualizowanej. Habilitant w opublikowanych pracach przedstawił dogłębną analizę prezentowanych problemów czy zjawisk, wszystkie publikacje zawierają w swojej treści istotne dla naukowych publikacji *novum*, jako osobisty i znaczący wkład Autora w rozwój dziedziny wiedzy jaką jest *prawo kanoniczne, teologia prawa kanonicznego* i nauki pomocnicze, aplikowane dla obiektywnego stosowania norm kanonicznych. Habilitant swoim dorobkiem potwierdza osobiste przekonanie, że trud naukowo-badawczy wymaga od badacza postawy rzetelności i niezwyklej uczciwości w formułowaniu osiągnięć wieńczących poszczególne etapy rozwoju naukowego. Habilitant wykazuje w swoich pracach dojrzałą samodzielność w pracy i odpowiedzialne korzystanie ze środków metodologicznych.

- Dorobek naukowy ks. dra Krzysztofa GRACZYKA cechuje spójność tematów i tez badawczych. W recenzji wskazałem, że Jego publikacje i opracowania są istotne dla rozwoju badanej dziedziny a prezentowane tezy i osiągnięcia przyczyniają się do znaczącego pogłębienia myśli badawczej środowiska kanonistów i teologów prawa kanonicznego. Publikacje Habilitanta mają walor poznawczy, formacyjny, zdecydowanie rozwijają twórczo myśl badawczą Autora, który dyskretnie ujawnia własne elementy i proponowane przyczynki do osiągnięć naukowych już dokonanych. Dlatego osiągnięcia Habilitanta należy zakwalifikować do ważnych badań z zakresu kanonistyki polskiej, teologii prawa kanonicznego, norm, których poprawna i dogłębną interpretacja zależy od osiągnięć współczesnych nauk dla teologii i prawa kanonicznego pomocniczych, jakim są medycyna, psychologia, czy psychiatria. Habilitant przez własne przyczynki naukowe (podejmowane badania) ujawnia się jako specjalista kanonista i teolog prawa kanonicznego, będący odpowiednim Kandydatem do samodzielności naukowej.
- Dotychczasowa aktywność w zakresie działalności naukowej i organizacyjnej zostaje przeze mnie oceniona również pozytywnie. W tej samej tonacji i krytycznej ocenie odbieram publikacje Habilitanta, ogłoszone drukiem naukowe artykuły i prace popularno-naukowe, stanowiące dotychczasowy Jego dorobek, a przede wszystkim wskazana przez ks. dra Krzysztofa GRACZYKA monografia, jako główne osiągnięcie badawcze, pt. *Wpływ schorzeń neurologicznych na zdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich*. W mojej ocenie te publikacje autorskie stanowią istotny i zarazem znaczący wkład w rozwój dyscypliny jaką jest prawo kanoniczne i teologia prawa kanonicznego w interdyscyplinarnej panoramie badawczej. Powyżej uzasadniłem co zaważyło na takiej ocenie, a zwłaszcza poziom szczegółowych badań i specjalizacja w podejściu do prezentowanych twierdzeń autorskich, jak również źródłowe potraktowanie treści monografii, którą Autor zaprezentował jako najważniejsze własne dokonanie naukowo-badawcze. Habilitant przy każdym dziele badawczym zdobył się na sumienną badawczą, co jest charakterystyczne dla wiarygodnego badacza i naukowca, mając we własnym przekonaniu nie tyle fakt, że będzie krytycznie oceniany, ale przede wszystkim zachowując szacunek dla samych badań i rozwoju obranej dziedziny i

dyscypliny badawczej. Habilitant wykazał troskę, niezbędną dla rozwoju badań naukowych i analizy naukowej, w tak specjalistycznej i wąskiej tezie badawczej, jak również wykazał gotowość do poddania się krytycznej ocenie w toku ubiegania się o nadanie stopnia naukowego *doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie teologii prawa kanonicznego*. Jestem przekonany, że Habilitant przez włożony trud badawczy odpowiednio zadbał o pozytywną i satysfakcjonującą realizację naukowych tez. W publikacjach wykazał się starannością i rzetelnością dokumentującą prezentowane treści w zakresie opracowywanych szczegółowych zagadnień. Jego osiągnięcia są adekwatne do nadania stopnia doktora habilitowanego, istotnego dla dalszego rozwoju naukowego.

- Powyższe konstatacje wyraziłem z wewnętrznym przekonaniem i satysfakcją. Habilitant wykazał wystarczająco, iż posiadał odpowiednie talenty w zakresie podejmowanych badań naukowych, jak również z powagą przygotował się do badań i pracy naukowo-badawczej, już jako samodzielny pracownik naukowy, co niewątpliwie będzie stanowić nowe bogactwo środowiska polskich kanonistów teoretyków i praktyków, aplikujących rzetelnie normy prawne w wymiarze służebności wobec odczytywania aktualnej pozycji kanonicznej wszystkich wiernych. Habilitant niewątpliwie posiada odpowiednie przygotowanie, energię, osobiste zdolności, które może właściwie skanalizować dla rozwoju i dobra nauki polskiej.
- Rekapitulując powyższe uważam, że przedłożony mi do oceny dorobek naukowy Habilitanta, a więc publikacje po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego, a szczególnie monografia wskazana jako główne osiągnięcie, spełnia kryteria wskazane w art. 16 ust.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 695 z późn. zm.) i stanowi w moim przekonaniu istotny i znaczący wkład Habilitanta w rozwój wskazanej dyscypliny naukowej. Dlatego z przekonaniem wnoszę do powołanej w dniu 2 grudnia 2014 roku Komisji Habilitacyjnej o podjęcie uchwały i skierowanie wniosku do Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu o nadanie ks. drowi Krzysztofowi GRACZYKOWI stopnia *doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie teologii prawa kanonicznego*.

Wrocław, dnia 8 stycznia 2015 roku

Papieski Wydział Teologiczny
ul. Katedralna 9, 50-328 Wrocław
v. Wiesław Wenz
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego
i Prawa Wyznaniowego